

ששונה הלכות

גליון 425
 ערש"ק פ' וארא
 שבוע פ' בא | תשע"ט

גליון שבועי

יו"ל ע"ו מכון הלכה חב"ד (ע"ר)

בעין העדשה: רבני המכון באסיפה שגרתית

משולחן ההלכה

דיני חיוב תפילה לנשים
 מאת הרב יוסף יצחק אלמנוב
 מורה צדק, צפת <

באיזה תפילות האשה חייבת?

אמרו חכמים שאף שזמני התפלות תלויים בזמן, והרי היא כ"מצוות עשה שהזמן גרמא" מהן פטורות הנשים, עם זאת נשים חייבות בתפילה: "דרחמי גינהו" (=שהיא בקשת רחמים). ונחלקו הראשונים אודות רמת חיובה של האישה בתפילה.

ולמעשה רווחת הדעה שהאישה מחויבת בתפלת שחרית ומנחה. אולם תפלת ערבית אף שנחשבת כתפלת חובה, לגבי הנשים תפלת ערבית הינה רשות משום שלא קבלו אותה הנשים על עצמן.

אשה שהחסירה תפילת מנחה, כיוון שצריכה להשלים בתפילה הסמוכה, יש דעה שתתפלל באותו יום ערבית ותשלומי מנחה. ויש דעה שתשלים בשחרית שלמחרת, כי אצלה זו התפילה הסמוכה.¹

אשה שאינה מתפללת ערבית בחול האם עליה להתפלל ערבית בליל שבת?

נאמר: "וכור את יום השבת", ונאמר "שמור את יום השבת" ודרשו חכמים שכל שישנו בשמירה ישנו בזכירה, וכיוון שהנשים מזהירות להישמר מעשיית מלאכה בשבת, הרי הן מזהירות גם בזכירתן, בקידוש היום. וביארו הראשונים שחיוב קידוש בשבת הוא מן התורה, אלא שכתבו הפוסקים האחרונים, שכבר בתפילה בה מזכירים קדושת השבת יוצאים ידי חובה דאורייתא, ואילו הקידוש שעל הכוס לאחר שהתפלל הנו מדרבנן.

וכתבו האחרונים שאף שאשה שלא

שואל ומשיב

סמס לרב

הרב מנחם כהן <

לא ביומתי בהבדלה על נו ובשמים, עד מתי אפשרי להשלים ברכות אלו?

אפשר להשלים רק בהמשך הלילה של מוצאי שבת, עד עלות השחר (אפשר לברך על בשמים תמיד, אבל כחלק מההבדלה זה רק במוצאי שבת).

ש"ע אדה"ז סי' רצ"ט ס"ט. אשל אברהם סימן רצט.

הרב מיכאל אבישד <

מתי צריך לברך בהפרשת תרומות ומעשרות, לפני ההפרשה או לאחריה?

על כל המצוות מברכים 'עובר לעשייתן', ולכן יברך קודם ההפרשה, ואז יפריש ויאמר את שאר הנוסח.

גמ' מס' פסחים דף ז' ע"ב, רמב"ם משנה תורה הל' ברכות פ"א הלכה ג', ש"ע אדה"ז סי' כ"ה ס"ו.

הרב דניאל גראבסקי <

כוס חלבית שלא השתמשו בה בחודש האחרון, והכינו בה מרק מאנקת מרק בשרית, האם הכוס אסורה בשימוש?

הכוס נאסרה, וצריך להכשירה בהגעלה במים רותחים.

ש"ע יו"ד סי' צ"ד ס"ד, רמ"א סי' קכ"א ס"ה

התפללה בליל שבת חיובה מדאורייתא, ואילו הבעל המוציא ידי חובת קידוש לאחר שהתפלל ערבית, רמת חיובו היא מדרבנן, יכולה היא לצאת ידי חובה בקידוש הבעל, ובפרט שכבר הדליקה נרות והזכירה בכך את קדושת השבת.²

האם מחויבות בתפילת מוסף של שבת?

אף שהגאון רבי עקיבא איגר כתב נשים אינם יכולות להתפלל תפילת מוסף, מכיוון שהנשים לא נתנו מחצית השקל אין להם חלק בקרבנות הציבור, אך מדברי אדמו"ר הוקן שמחייב את הנשים באמירת קרבן התמיד משמע שנשים מתפללות מוסף. וכן דעת הרבה מן הפוסקים.³

האם לנשים יש חיוב במאה ברכות ביום?

לא פשוט שיש חיוב גם לנשים, כי הפוסקים האריכו איך להשלים מאה ברכות בשבת ולא הזכירו זאת לנשים שחסר להם להם ברכות ששייכות רק אצל גברים (כמו ברכת תפילין, הברכות בתפילת ערבית), ועל כן הסיקו הרבה מפוסקי זמנינו שאין חיוב לנשים (שבט הלוי ועוד). אמנם יש עניין שגם נשים יעשו זאת, וכן אומר הרב.⁴

2. שמות כ, ח; דברים ה, יב; ברכות כ, ב; ש"ת הרשב"א ח"ד, סרצ"ה; טוש"ע א"ח סרע"א; מג"א שם סק"א; ש"ע אדמוה"ז סק"ו ס"ב וסרע"א וסקצ"ז ס"ג וס"ז; דגול מרובה שם ס"ב.

3. הגרעק"א בגליון הש"ע א"ח סי' קו בשם ש"ת בשמים ראש [סי' פט]. ש"ע אדה"ז מז, אחרונים המובאים בדעת תורה א"ח סי' רפ"ו.

4. ש"ע אדה"ז סי' מ"ו ס"א, ספר"ש תנש"א עמ' 134.

1. ברכות כ, סל"א ורע"ב; רמב"ם הל' תפלה פ"א הל' ב; רמב"ן בהשגותיו לספר המצוות מ"ע ה; טוש"ע א"ח סק"ו מ"א שם סק"ב; ש"ע אדמוה"ז שם ס"ב; הרש"י אורח-חיים פסקי תשובות סי' קו ס"א הל' א; הר"ש דבלי צקיקובץ שמעתינו חוב' 56-57 עמ' 56.

הלכה יומית > דיני ההפטרה ומנהגיה

ראשון | תקנת ההפטרה

אנשי כנסת הגדולה הורו להפטיר בנביא בכל יו"ט מענינו של יום, ובמרוצת הדורות בעקבות גזרות שמד שכללו את אסור הקריאה-בתורה, תקנו חכמים שבכל שבת יקראו בנביאים מעניין הפרשה או מאורע השייך ליום הקריאה, שבע עליות כנגד קריה"ת, כשכל עלייה הורכבה משלושה פסוקים לפחות, כך שהקריאה בנביא הכילה לפחות עשרים ואחד פסוקים. ומשבטלה הגזירה וחזרו לקרוא-בתורה, תקנו שיפטירו בנביא לפחות עשרים ואחד פסוקים, אלא שאם הסתיים העניין בפחות מכך לא הוסיפו עוד פסוקים¹.

שני | הפטרה במקום שאין קריה"ת

ההפטרה נתקנה מעיקרה לשבתות וימים טובים בשחרית, ובימי הקריאה החלים בחול אין מפטירים בשחרית, מפני שלא רצו לבטל את העם ממלאכתם, ובט' באב מפטירים בשחרית, שנהגו שלא לעשות בו מלאכה ואין זה מעכב העם ממלאכתם; ובימי התעניות בתפלת מנחה מפטירים הפטרת "דרשו ה'" העוסקת בתשובה, וכפי שהנהיגו עזרא ונחמיה לעורר העם לתשובה לקראת סיום התענית. ההפטרה נתקנה מעיקרה רק בצבור, לאחר שקראו בספר-תורה, אולם אם לא קראו-בתורה, מחמת שלא היה מניין או שלא היה ס"ת אין חובת קריאת ההפטרה, ובמקום בו אין קריאת-התורה בקביעות נכון שיקראו מתוך החומש בלא ברכותיה, שלא תשתכח מהם תורת-הקריאה וההפטרה².

שלישי | ברכות ההפטרה

כשם שבקריה"ת בשבת ישנם שבעה עולים,

תקנו להפטרה שבע ברכות, שתי ברכות לקריאת המפטיר בתורה וחמש ברכות מברך על ההפטרה: אחת מלפניה, וארבע לאחריה. ובתעניות מברך רק שלוש לאחריה, שלא נתקנה ברכת "על-התורה" רק לשבתות וי"ט שמזכירים בהם ענין היום כהודיה לה'; לאחר סיום ההפטרה לא יסגור המפטיר את הספר עד לאחר ברכות-ההפטרה, בכדי שיראה ויברך על מה שהפטיר. בברכה הראשונה שלאחר ההפטרה אין לענות אמן אחר המילים "אמת-וצדק" שאינם סיום הברכה, ולכן טוב שהמפטיר לא יפסיק שם, שידעו שהברכה מסתיימת במילים "בכל-דבריו"³.

רביעי | קריאתה מתוך הכתב

ההפטרה לא נתקנה מעיקרה שיקראוה בספר כשר כמו שתקנו בקריה"ת, ולכן ניתן לקרוא את ההפטרה מתוך דף מודפס, ואין חיוב לקרוא מתוך ספר נביא שלם אלא די בקטע שמפטירים בו. אולם אין לומר את ההפטרה בע"פ, אך אם ההפטרה כתובה ויש בה חיסרון ניתן לומר את החסר בע"פ⁴.

חמישי | קורא ההפטרה

אף שמעיקר-הדין קטן עולה "מפטיר" אין מנהגו להעלותו. מי שאינו יודע לומר ההפטרה בעצמו לא יקראו לו "מפטיר", ובדעיבד אם קראו לו יעלה לתורה, ויקרא אחר את ההפטרה, ולכתחילה יש לעלות למפטיר רק היודע לקרוא את ההפטרה בטעמיה. נהגו האבלים בתוך שנתם לעלות למפטיר וכן בשבת לפני היאָרצייט או ביאָרצייט עצמו, משום שהוא לטובת הנפטר שמזכה בנו את הציבור בענייה על הברכות, וכן משום

שברכות אלו כוללות צידוק-הדין באמירת "אמת וצדק", אלא שהנהגה זו היא בגדר השתדלות טובה ולכן לכבוד נשמת הנפטר יש ליישמה בדרכי-נועם ולא מתוך מדון⁵.

שישי | מנהגי ההפטרה

הרבי מספר שכשקראו באקראי לכ"ק אדמו"ר מוהרש"ב ל"מפטיר" לא רצה לעלות עד שיעבור קודם על ההפטרה. וכן נהוג שכל יחיד קורא לעצמו תחלה את ההפטרה שמא יקראוהו למפטיר בבית-הכנסת. ולמנהגו קוראים ביחיד אף את יתר ההפטרות שאינן נקראות בביהכ"נ כגון בשבת ר"ח בה נדחית הפטרת הפרשה, ביחיד קוראים אף את הפטרת הפרשה. חובה על הכל לשמוע ההפטרה וברכותיה, כמו קריה"ת, ולכן לא יתחיל המפטיר לקרוא, עד שיגמרו לגלול הס"ת, בכדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמועה; לכתחילה צריך המפטיר לעמוד בקריאת ההפטרה מפני כבוד-הציבור; נהוג שלא לסמוך על שמיעת ההפטרה בלבד, אלא לשמוע הברכות מפי המפטיר ואח"כ לקרוא בעצמו עם המפטיר בלחש מפני שחובה על הכל לשמוע ההפטרה ואין שני קולות נשמעים כאחד, ונהגו חסידים שבקריאת ההפטרה של הרבי שלא לקרוא עמו אלא להקשיב בלבד⁶.

מקורות: (1) ראה תוס' יו"ט מגילה פ"ג מ"ו; ראה ש"ע אדה"ז סתפ"ח ס"ה סרפ"ד ס"א וראה מלוואים לקצור הלכות מש"ע אדה"ז ע"פ, התועדויות התשט"ו ח"ג ע"פ 54. ועוד. (2) ראה רש"י מגילה כא, א ד"ה "ואין מוסיפין"; ראה תוס' ע"כ ו"כ א"ח סקמ"ג ס"ב וראה מ"א שם סק"ב; ראה נחמיה ט, ג; תענית יב, ב; רמ"א א"ח סתפ"ח ס"א; בטעם ההפטרה ראה ערוה"ש שם ס"ג; ש"ע אדה"ז א"ח סרפ"ד ס"ג; קצוה"ש ס"ו פ"ו ו"ו ובה"ש סק"א. (3) מס' סופרים פ"ד ה"א; תוס' פסחים קד, ב ד"ה חזין; ש"ע אדה"ז א"ח סרפ"ד ס"ב ס"ז ו"ג; וראה ב"י א"ח סתפ"ח; ראה ש"ע אדה"ז א"ח סתפ"ח ס"ד. (4) ראה ש"ע אדה"ז א"ח סתפ"ח ס"ד; וראה ר"ד מסעודת ש"פ התשל"ל (תר"מ ח"ס ע"פ 106). (5) ראה ש"ע אדה"ז א"ח סרפ"ב ס"ה-ז סרפ"ד ס"ח-ט; וראה התועדויות תשמ"ה ח"ד ע"פ 2334; ראה תוס' ע"כ ו"כ ש"ע אדה"ז א"ח סרפ"ד; וראה י"ד סג"ו ס"ד; ספר-מחב"ד ע"פ 79; וראה פסק"ת סרפ"ד ס"א וב"מ שם; וראה ש"ת השלוחים ס"ג. (6) התועדויות חס"ו ע"פ 135. ועוד; ראה תוס' ע"כ ו"כ ש"ע אדה"ז א"ח סרפ"ד ס"א וראה לק"ש ח"ג ע"פ 20 הע' 37 ובשו"ג, וע"ע בשולחן מנחם ח"ב ע"פ 6; ש"ע אדה"ז א"ח סרפ"ה ס"י; וראה שם סתפ"ד ס"ו; ספר המנהגים ע"פ 25 וראה התועדויות תשמ"ה ח"א ע"פ 351; ראה קצוה"ש סוף ח"ג בהערת לבדש"ש ספ"ה סק"ב.

הצטרפו לתומכים והשתתפו בהגולה השבועית 02-3011770
או באתר SMSLARAV.CO.IL בדף ההרשמה. המאובטח

הזמן גרמא

העליה דמפטיר חשובה יותר משאר העליות

ע"פ נגלה, העלי' החשובה ביותר היא שלישי, ואילו לפי כתבי הארז"ל, העלי' החשובה ביותר היא ששי, ואעפ"כ נהגו אדמו"ר הזקן, וכן רבותינו נשיאינו שלאחריו, לעלות לתורה (לא לשלישי ולא לששי, אלא) דוקא למפטיר, כיון שלאמיתו של דבר, דוקא במפטיר יש יתרון מעלה. – והענין בזה – שאע"פ שכל ענין ההפטרה נתקן רק בזמן הגזירה, ואינו ענין עיקרי, אלא תחליף בלבד במקום הקריאה בתורה, הרי, ענין זה גופא הוא המעלה שבדבר – כידוע שדוקא בזמן הגזירות, שישנם העלמות והסתרים, והנסיגנות הם חזקים כו', אזי מתעורר כח המס"נ ביותר (התועדויות תשט"ו ח"ג ע"פ 54)